

Колхозник

Лезѳны ВКП(б) Сыктывдинса Рајком да Рајсполком

№ 31 (157) | ЈУЛ 15-ѳд лун, 1936 во. | Довыс 10 ур

„СССР-са быд граждинин објазан соблудайтны Сѳветскѳј Социалистическѳј Республикајас Сојузлыг Конститиуциасѳ, пѳртны олѳмѳ законјасѳ, кутны уж дисциплина, честнѳјѳн лоны обшчественнѳј долг динѳ, уважайтны социалистическѳј оласногыг правилѳјасѳ“.

(СССР Конститиуѳја проектсѳ)

ССР Сојузса Конститиуѳја јылыс

ССР Сојузса Централнѳј Исполнительнѳј Комитет президиумлѳн шуѳм

Конституционнѳј Комиссијаын председател СТАЛИН јортлыс СССР Конституѳја проект јылыс доклад кывзѳм бѳрын, ССР Сојузса ЦК-лѳн президиум шуѳ:

1. Ошкыны ССР Сојузлыг Конститиуѳја проектсѳ, кодѳс представитѳма ССР Сојузса ЦК Конституционнѳј Комиссијаѳн.
2. ССР Сојузлыг Конститиуѳја проектсѳ видлалѳм вылѳ чукѳртны Сѳветјаслыс Став-сојузса сјезд.
3. Сѳветјаслыс ставсојузса сјезд чукѳртан срокѳ урчитны 1936-ѳд воса нојабр 25-ѳд лун.
4. Јѳзѳдны ССР Сојузлыг Конститиуѳја проектсѳ став јѳзлы обсуждајтѳм вылѳ.

ССР Сојузса Централнѳј Исполнительнѳј Комитетын председател М. КАЛИНИН.

ССР Сојузса Централнѳј Исполнительнѳј Комитетын секретарлыс уж нуыс I. УНШЛИХТ.

Москва, Кремль, 1936-ѳд во, јун 11-ѳд лун.

ССР СОЈУЗЛѳН КОНСТИТУЦИЈА ПРОЕКТ, КОДѳС ПРЕСТАВИТѳМА ССР СОЈУЗСА ЦК КОНСТИТУЦИОННОЈ КОМИССИЈАѳН ДА ОШКОМА ССР СОЈУЗСА ЦК ПРЕЗИДУМѳН СѳВЕТЈАС СТАВСОЈУЗСА СЈЕЗДѳН ВИДЛАЛѳМ ВЫЛѳ СЕТѳМ МОГЫС

Сѳветскѳј Социалистическѳј Республикајас Сојузлѳн КОНСТИТУЦИЈА (Основнѳј закон)

I Глава

Обшчественнѳј устројство

1-ѳј статја. Сѳветскѳј Социалистическѳј Республикаслѳн Сојуз ем работѳјаслѳн да крестаналѳн социалистическѳј государство.

2-ѳд статја. СССР-лѳн политическѳј подулс — ужалыс јѳз депутатјаслѳн Сѳветјас, кодјас быдмисны да јонмисны помешѳикјаслыс да капиталистјаслыс властѳс пуккылѳмла да пролетариат диктатура шедѳѳмла.

3-ѳд статја. СССР-ын став властис карса да сиктса ужалыс јѳз кын, ужалыс јѳз депутатјас Сѳветјас пыр.

4-ѳд статја. СССР-лѳн экономическѳј подулс — овмѳслѳн социалистическѳј систе-

ма да производство орудијас да средство-јас вылѳ социалистическѳј собственност, кодјас утвердитчисны овмѳслыс капиталистическѳј системѳс бырѳѳмла, производство орудијас да средствојас вылѳ частнѳј собственност отменитѳмла да мѳртѳс мѳртѳн експлуатирѳтѳм бырѳѳмла.

5-ѳд статја. СССР-ын социалистическѳј собственност ем лиѳб государственный собственност формаа (став јѳзлѳн достѳјаније), лиѳб кооперативно-колхознѳј собственност формаа (торја колхозјаслѳн собственност, кооперативнѳј ђтутчѳмјаслѳн собственност).

6-ѳд статја. Му, сылѳн пышкѳсыс, ваяс, вѳрјас, заводјас, фабрикајас, шахтајас, рудникјас, кѳрттујас, вавыв да сыѳѳ транспорт, банкјас, свјазлѳн средствојас, государствон котыртѳм гырыс вѳзму овмѳсса предпrijатijeјас (совхозјас, машинно-тракторнѳј станѳијајас да с. в.), а сѳ-жѳ карјасын да промышленнѳј пунктјасын основнѳј жилищнѳј фондсы ем государственный собственност, мѳдногѳн-кѳ став јѳзлѳн достѳјаније.

7-ѳд статја. Колхозјасын да кооперативнѳј организацијајасын обшчественнѳј предпrijатijeјасын најѳ лѳва да мѳртѳвѳј инвентарѳн, колхозјаслѳн да кооперативнѳј организацијајаслѳн вѳчан продукцијасыс, кыѳи и налѳн обшчественнѳј стрѳбајас емѳс колхозјаслѳн да кооперативнѳј организацијајаслѳн обшчественнѳј, социалистическѳј собственност.

Быд колхознѳј ђворлѳн ем личнѳј пѳлзѳјтчѳмын усадба берѳса ѳныжыд му участок да усадба берѳса участок вылын личнѳј собственностын подсобнѳј овмѳс, олан керка, продуктивнѳј скѳт, курѳг-пѳтка, да вѳзму ужалан поснѳ инвентар — вѳзму ужалан арѳел устав серѳти.

8-ѳд статја. Колхозјасѳн занимајтан му закреплатчысѳ налы срокѳтѳг пѳлзѳјтчѳм вылѳ, мѳдногѳн-кѳ, век кежлѳ.

9-ѳд статја. Овмѳсса социалистическѳј системакѳд ђтѳщѳ, кодѳи ем СССР-ын овмѳслѳн ыжыдалыс формаа, законѳн лезѳѳ ѳтка крестаналѳн да кустарјаслѳн поснѳ частнѳј овмѳс, кодѳи подулсѳсѳ личнѳј уж вылын да кодѳи оз лез јѳзлыс уж експлуатирѳтѳм.

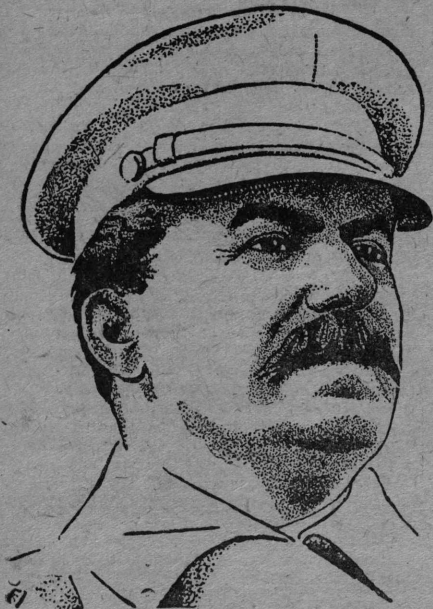
10-ѳд статја. Гражданалѳн личнѳј собственностыс најѳ трудоѳвѳј доходјас да сбереженејејас вылѳ, олан керка да подсобнѳј

гортса овмѳс вылѳ, керка пышкѳсса кѳлу вылѳ, кыѳи и личнѳја потреблатан да уѳѳѳство кѳлу вылѳ — вѳзѳѳ законѳн.

11-ѳд статја. СССР-лѳн хѳзајственнѳј олѳмыс определаетѳѳ да вескѳдысѳс государствон народно-хѳзајственнѳј планин обшчественнѳј озырлун содтан интересјасын, ужалыс јѳзлыс материалнѳј да культурнѳј уровеньѳс пыр ѳтарѳ кылѳдан, СССР-лыс независѳмѳсѳс крептан да сылыс обороно-способностѳѳс јонѳдан интересјасын.

12-ѳд статја. СССР-ын уж — уважны вермыс быд гражданинлѳн објазанност принцип серѳти, „кодѳи оз ував, сѳјѳ оз сој“.

(Воѳѳ вѳзѳѳ мѳѳ листѳкѳныс)

Сөветскöй Социалистическöй Республикајас Сојузлөн КОНСТИТУЦИЈА (Основнöй закон)

СССР-ын пöртö олдмö социализмөн принцип: „быдонан сибö способностјас сертi, быдбны — сибö уж сертi“.

II Глава

Государственнöй устројство

13-öд стaтjа. Сöветскöй Социалистическöй Республикаслөн Союз ем сојузнöй государство, кодсө лөбдöм асвöмьас öтвучтан подув вылын öткод права Сöветскöй Социалистическöй Республикајас:

Россијскöй Сöветскöй Федеративнöй Социалистическöй Республикаыс,
Украинскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаыс,
Белорусскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаыс,
Азербайджанскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаыс,
Грузинскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаыс,
Армянскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаыс,
Туркменскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаыс,
Узбекскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаыс,
Таджикскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаыс,
Казахскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаыс,
Киргизскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаыс,

14-öд стaтjа. Сöветскöй Социалистическöй Республикајас Союз сибö высшöй власт органјас да государственнöй управленије органјас ведајтöм пöрнөн:

а) междунарднöй вольсöмјасын Союзсө представителствутöм, мукдö государственнöй договорјас вöчальм да вынөбдöм;

б) война да мир вопросјас;

в) СССР составö воль республикајассө примитöм;

г) СССР-лыс Конституцијассө олдмö пöртöм борса контролирутöм да сојузнöй республикајас Конституцијасыс СССР Конституцијакдö лөбальм öбеспечитöм;

д) сојузнöй республикајас костын границасыс вежбмјассө вынөбдöм;

е) СССР-öс дордöм котыртöм да СССР-са став вооружоннöй вынөбдöм;

ж) государственнöй монополија подув вылын мукдö государственнöй торгутöм;

з) государственнöй безопасност охранајтöм;

и) СССР-лыс народно-хочајственнöй планјас лөбдöм;

к) СССР-лыс јединöй государственнöй бјуджет вынөбдöм, а сiч-жө налогјас да доходјас вынөбдöм, кодјас воны сојузнöй, республиканскöй да меставыса бјуджетјас армдöм вьлө;

л) общесојузнöй öтчандуна—банкјасн, промышленнöй да вiзму овмөсса учрежденијасн да предпрјатиејасн, а сiч-жө трöгвöй предпрјатиејасн управлајтöм;

м) транспортнöй да связон управлајтöм;

н) денежнöй да кредитнöй системаын вескдöм;

о) ембур вьлө государственнöй страхутöм котыртöм;

п) заемјас заклучајтöм да предоставляјтöм;

р) муон, а сiч-жө мупыщкөсса озырлунајасн, вöрјасн да ваясөн плöзутчöмлыс подувјас лөбдöм;

с) просвещенијен да здравоохраненијен подувјас лөбдöм;

т) народно-хочајственнöй учотлыс јединöй система котыртöм;

у) уж јылыс законодательство подувјас лөбдöм;

ф) судоустројство да судопроизводство јылыс законодательство; уголовнöй да гражданскöй кодексјас;

х) сојузнöй гражданство јылыс законјас; иностранецјас првојас јылыс законјас;

ц) амнистия јылыс общесојузнöй актјас лөбдöм.

15-öд стaтjа. Сојузнöй республикајас-

лөн суверенитет органичöтма сöмын СССР Конституција 14-öд стaтjаын индöм пределјасын. Тајö пределас саяс быд Сојузнöй республика нудбö государственнöй власт самостöятельнöя. СССР вiздö Сојузнöй республикајасыс сувереннöй правојассө.

16-öд стaтjа. Быд Сојузнöй республикалөн ем аслас Конституција, кодi арталдö республикаыс аслысöбслунајассө да лөбдöм СССР Конституцијакдö тырвьлө лөбанадн.

17-öд стaтjа. Быд Сојузнöй республикалы сохраниячтö СССР-ыс свободнöя петöм вьлө право.

18-öд стaтjа. Сојузнöй республикаслөн территориясыс оз вермы лоны вежöма најö сöгласитчытöг.

19-öд стaтjа. СССР-са законјас öткода вынабс став сојузнöй республикајас территория вылын.

20-öд стaтjа. Сојузнöй республикалөнкө законыс оз лöвас общесојузнöй законкдö, действутö общесојузнöй закон.

21-öд стaтjа. СССР-са гражданајасыс лөбдөбө јединöй сојузнöй гражданајас.

Сојузнöй республикаса быд гражданын ем СССР-са гражданын.

22-öд стaтjа. Россијскöй Сöветскöй Федеративнöй Социалистическöй Республика состоитö: Азово-Черноморскöй, дальне-Восточнöй, Западно-Сибирскöй, Краснојарскöй, Северо-Кавказскöй крајасыс; Воронежскöй, Восточно-Сибирскöй, Горковскöй, Западнöй, Ивановскöй, Калининскöй, Кировскöй, Кубышевскöй, Курскöй, Ленинградскöй, Московскöй, Омскöй, Оренбургскöй, Саратовскöй, Свердловскöй, Севернöй, Сталинградскöй, Челябинскöй, Ярославскöй областјасыс; Татарскöй, Башкирскöй, дагестанскöй, Бурато-Монголскöй, Кабардино-Балкарскöй, Калмыцкöй, Карельскöй, Коми, Крымскöй, Марийскöй, Мордовскöй, Немцев-Поволжя, Северо-Осетинскöй, Удмурдскöй, Чеченоингушскöй, Чувашскöй, Якутскöй, автономнöй сөветскöй, социалистическöй республикајасыс: Адыгейскöй, Еврейскöй, Карачаевскöй, Ойротскöй, Хакасскöй, Черкесскöй автономнöй областјасыс.

23-öд стaтjа. Украинскöй Сöветскöй Социалистическöй Республика состоитö: Винницкöй, Днепропетровскöй, донецкöй, Кијевскöй, Одесскöй, Харьковскöй, Черниговскöй областјасыс да Молдавскöй Автономнöй Сöветскöй, Социалистическöй Республикаыс.

24-öд стaтjа. Азербайджанскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаын состоитöны Нахичеванскöй Автономнöй Сöветскöй Социалистическöй Республика да Нагорно-Карабахскöй автономнöй област.

25-öд стaтjа. Грузинскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаын состоитöны: Абхазскöй АССР, Аджарскöй АССР, Юго-Осетинскöй автономнöй област.

26-öд стaтjа. Узбекскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаын состоитö Кара-Калпацкöй АССР.

27-öд стaтjа. Таджикскöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаын состоитö Горно-Бадахшанскöй автономнöй област.

28-öд стaтjа. Казахскöй Сöветскöй Социалистическöй Республика состоитö: Актöбинскöй, Алма-Атинскöй, Восточно-Казахстанскöй, Западно-Казахстанскöй, Карагандинскöй, Жужно-Казахстанскöй областјасыс.

29-öд стaтjа. Армянскöй ССР, Белорусскöй ССР, Туркменскöй ССР да Киргизскöй ССР составын абубс автономнöй республикајас, кычi крајјас да областјас.

III Глава

Сöветскöй Социалистическöй Республикајас Сојузса государственнöй властлөн высшöй органјас

30-öд стaтjа. СССР-са государственнöй властлөн высшöй органис ем СССР-са Верховнöй Сöвет.

31-öд стaтjа. СССР-са Верховнöй Сö-

вет пöртö олдмö став правајассө, кодјассө сөтöма Сöветскöй Социалистическöй Республикајас Сојузлыс Конституција 14-öд стaтjа сертi, мыщсө најö, Конституција сертi, оз пырны СССР-са Верховнöй Сöветлы подотчотнöй СССР-са органјас компетенциаб: СССР-са Верховнöй Сöвет Президиумлы, СССР-са Народнöй Комиссарјас сөветлы да СССР-са Народнöй Комиссариатјасы.

32-öд стaтjа. СССР-ын законодательнöй власт нудбө сöмын СССР-са Верховнöй Сöветөн.

33-öд стaтjа. СССР-са Верховнöй Сöвет состоитö кык палатаыс Сојузса Сöветыс да Националностјас Сöветыс.

34-öд стaтjа. Сојузса Сöвет бöрјыссө СССР-са гражданајасын норма сертi: 300 сурс олыс вьлө öтi депутат.

35-öд стaтjа. Националностјаслөн Сöвет котыртөб депутатјасыс, кодјассө индöны сојузнöй да автономнöй республикајасса Верховнöй Сöветјас да автономнöй областјасса ужалыс öз депутатјаслөн Сöветјас: быд сојузнöй республикаыс ас депутатөн, быд автономнöй республикаыс вiт депутатөн да быд автономнöй областыс кык депутатөн.

36-öд стaтjа. СССР-са Верховнöй Сöвет бöрјысө нол вöса срок кежлө.

37-öд стaтjа. СССР-са Верховнöй Сöветлөн кыкнан палатаыс: Сојузса Сöвет да Националностјас Сöвет öткодö правабөс.

38-öд стaтjа. Сојузса Сöвет да Националностјас Сöвет öткода вöзмöстчöны законјас лөбдöмны.

39-öд стaтjа. Закон лыдысөб вынөбдöмөн, примитöмакө сiбс СССР-са Верховнöй Сöвет кыкнан палатан прöстöй болшнствоын.

40-öд стaтjа. СССР-са Верховнöй Сöветөн примитöм законјас öзбөдöны СССР Верховнöй Сöвет Президиумса председател да секретар кырымалöмөн.

41-öд стaтjа. Сојузса Сöветлөн да Националностјас Сöветлөн сессияјасыс завөдөнны да помасын öтi кадö.

42-öд стaтjа. Сојузса Сöвет бöрјö Сојузса Сöветö председателс да сылы кык вежысөс.

43-öд стaтjа. Националностјаслөн Сöвет бöрјö Националностјас Сöветö председателс да сылы кык вежысөс.

44-öд стaтjа. Сојузса Сöветын да Националностјас Сöветын председателјас вескдöмны соответствуюшöй палатајасын заседанијасын да нудбöны налыс пыщкөсса ужаланогсө.

45-öд стaтjа. СССР Верховнöй Сöветса кыкнан палатаысн öтвужа заседанијассө öчередөн нудбöны Сојузса Сöветлөн да Националностјас Сöветлөн председателјас.

46-öд стaтjа. СССР-са Верховнöй Сöветлөн сессияјасыс чукрöтöны СССР Верховнöй Сöвет президиумөн вöнас кыкыс.

Внеочереднöй сессияјас СССР-са Верховнöй Сöвет Президиумөн чукрөтсө аслас колöм сертi лөбö сојузнöй республикајас пыщкыс öтiөн требутöм сертi.

47-öд стaтjа. Сојузса Сöвет да Националностјас Сöвет костын озкө лө öтi кычi вöм, вопросыс сөтбө паритетнöй подувјас вылын лөбдöм сöгласительнöй комиссиялы разрешитöм вьлө. Сöгласительнöй комиссиякө оз вöсбгласа решеније, лөбö сьлөнкө решенијес оз мoгмдö палатајас пыщкыс öтiсө, вопросыс мдöпöс вiдлавеб палатајасас. Öтсöгласа решенијескө кык палаталөн оз лө, СССР-са Верховнöй Сöветлөн Президиум распукајтö СССР-лыс Верховнöй Сöветсө да назначајтö вьлö бöрјысөмјас.

48-öд стaтjа. СССР-са Верховнöй Сöвет кыкнан палатаса öтвужа заседаније вылас бöрјö СССР-са Верховнöй Сöветлыс Президиум ташöм составөн: СССР-са Верховнöй Сöвет президиумын председателс, сылы нол вежысөс, Президиумса секретарсөс да Президиумса 31 шленсөс.

СССР-са Верховнöй Сöветлөн Президиум аслас став ужын подотчотнöй СССР-са Верховнöй Сöветлы.

Съветскôй Социалистическôй Республикаяс Союзлôn КОНСТИТУЦИЈА (Основнôй закон)

49-ôд с т а т њ а. ССР-са Верховнôй Съвет-лôn Президиум:

- а) чукôртô ССР-са Верховнôй Съветлыс сессијас;
- б) колана индôдъс лезалôмôn сетô дей-ствуйтис законъасôс гôдôрводôм;
- в) распускатô ССР-са Верховнôй Съвет-тôс ССР-са Конституција 47-ôд статъа сертô да назначатô выл бôрлысôмъс;
- г) нуôдô став лôдъс лъасôм (референдум) аслас возмôстчôм сертô лôбô союзнôй рес-публикаяс пышкыс ôвôнô требуйтôм сертô;
- д) отменятô ССР-са Народнôй Комиссар-яс Съветлыс да республикаяс Народнôй Комиссаръас Съветъаслыс шубыясô да рас-пораженијясô, оз-кô најô лôсавны закон-кôдô;
- е) ССР-са Верховнôй Съвет сессијас кôстын мезôдô должностыс да назначагô ССР-са торъа Народнôй Комиссаръасôс ССР-са Народнôй Комиссаръас Съветса председателъ представитôм сертô да бôрвы-лас сувтôдô ССР-са Верховнôй Съветлыс вынôдôм вылô;
- ж) награждатô ССР-са орденъасôн;
- з) олодô пôртô помилванйе право;
- и) назначагô да вежлалô ССР-са воору-жоннôй вынъаслыс высшôй командованйеôс;
- к) ССР-са Верховнôй Съвет сессијас кôстын ССР вылô войнабн усôдôчôм слу-чайнън лавитô война состоанйе;
- л) лавитô общôй да частичнôй мобилиза-ција;
- м) ратифициругô международнôй дого-воръас;
- н) назначагô да бôр коралô ССР-са пол-номочнôй представителъасôс иностранный государствоясôс;
- о) примитô иностранный государствоясô дипломатическôй представителъаслыс аккре-дитованйе.

50-ôд с т а т њ а. Союзса Съвет да Нацио-нальностъас Съвет бôрôдны мандатнôй комис-сијас, кодъас прôвератôны кынан палата-са депутатъаслыс полномочијясôс.

Палатаса мандатнôй комиссија представитôм сертô решатôны лôбô признагôны полномо-чијясôс лôбô кассирутны бôрôмôс торъа депутатъаслыс.

51-ôд с т а т њ а. ССР-са Верховнôй Съ-вет назначагô, кор сôдô ладôдô коланабн, лубôй вопрос куза следственнôй да ревизи-оннôй комиссијас.

Став учрôдженйеяс да должностнôй лôбô обязанôс пôртны олодô таô комиссијаслыс-лыс требованйеясôс да сетын налы колана материалъас да документъас.

52-ôд с т а т њ а. ССР-са Верховнôй Съ-ветлôn депутат оз вермы лоны кысôма судебной кыкутôмô лôбô арестуйтôма ССР-са Верховнôй Съвет сôблôстô, а сôдô кадкô-ластас кор оз мун ССР-са Верховнôй Съ-ветлôn сессија, — ССР-са Верховнôй Съветса Президиум сôблôстô.

53-ôд с т а т њ а. Полномочијяс помасôм бôрын лôбô ССР-са Верховнôй Съветôс срокис войôр распуситôм бôрын ССР-са Верховнôй Съветса Президиум кутô асыс полномочијясôс сетôдô, кытôдô вылыс бôр-ôм ССР-са Верховнôй Съвет оз лôбôдô ССР-са Верховнôй Съветлыс выл Прези-диум.

54-ôд с т а т њ а. Полномочијяс помасôм бôрын лôбô ССР-са Верховнôй Съветôс срокис войôр распуситôм дырô ССР-са Вер-ховнôй Съветлôn Президиум назначагô выл бôрлысôмъс полномочијяс помасан лôбô ССР-са Верховнôй Съветôс распуситан лу-оан кык тôлыса срокис не сорôнжык.

55-ôд с т а т њ а. Вылыс бôрôм ССР-са Верховнôй Съветôс чукôртô ССР-са Верховнôй Съвет важ составса Президиумъс, бôрôм бôрас тôлыс мытôны не сорôнжык.

56-ôд с т а т њ а. ССР-са Верховнôй Съвет кынан палатаса ôтува заседанйе вылас лôбôдô ССР-са правителство — ССР-са Нар-однôй Комиссаръаслыс Съвет.

IV Глава

Союзнôй республикаясôс государственнôй властлôn высшôй органъас

57-ôд с т а т њ а. Союзнôй республикаса го-сударственнôй властлôn высшôй органъас еô Союзнôй республикаса Верховнôй Съвет.

58-ôд с т а т њ а. Союзнôй республикаса Верховнôй Съвет бôрлысôс республикаса гражданаъасôн вол нола срок жежô.

Представителство норматôс лôбôдôчôны Со-юзнôй республикаясôс Конституцијасôн.

59-ôд с т а т њ а. Союзнôй республикаса Верховнôй Съвет ем зôк ôти законодателнôй орган республикасылôn.

60-ôд с т а т њ а. Союзнôй республикаса Верховнôй Съвет:

а) примитô республикалыс Конституција да вôчалô сетô вежлалôмъс ССР-са Кон-ституција 16-ôд статъа сертô;

б) вынôдô сôдô составô пырыс автоном-нôй республикасылыс Конституцијасôс да урчиталô најô территоријаслыс граница-ясôс;

в) вынôдô республикалыс народно-хозя-ственнôй план да бôдъет;

г) пôлзуйтô Союзнôй республикаса су-дебнôй органъасôн мыжôм гражданаъаслы амнистияс да помилванйеяс правôн.

61-ôд с т а т њ а. Союзнôй республикаса Верховнôй Съвет бôрô Союзнôй республи-каса Верховнôй Съветлыс Президиум таôмô составôн: Союзнôй республикаса Верховнôй Съвет Президиумô председателôс, сылы вежыясôс да Союзнôй республикаса Вер-ховнôй Съвет Президиумса шленъасôс.

Союзнôй республикаса Верховнôй Съвет Президиумлôn полномочијясôс урчитôны Союзнôй республикаса Конституцијасôн.

62-ôд с т а т њ а. Заседанйеяс нуôдôм вы-лô Союзнôй республикаса Верховнôй Съвет бôрô асыс председателôс да сылы вежы-ясôс.

63-ôд с т а т њ а. Союзнôй республикаса Верховнôй Съвет лôбôдô Союзнôй респу-бликалыс Правителство — Союзнôй респу-бликаса Народнôй Комиссаръаслыс Съвет.

V Глава

Съветскôй Социалистическôй республикаяс Союзлôn государственнôй управ- ленйе органъас

64-ôд с т а т њ а. Съветскôй Социалистиче-скôй Республикаясôс Союзса государственнôй властлôn высшôй исполнителнôй да распор-ядителнôй органъас ем ССР-са Народнôй Комиссаръаслôn Съвет.

65-ôд с т а т њ а. ССР-са Народнôй Комис-саръаслôn Съвет кыкутô ССР-са Вер-ховнôй Съвет волян да сылы подотчôнôй.

66-ôд с т а т њ а. ССР-са Народнôй Комис-саръаслôn Съвет лезалô постановленйеяс да распораженијяс действующишôй законъас подув вылын да најôс олодô пôртôм мо-гыс î прôвератô најôс олодô пôртôмôс.

67-ôд с т а т њ а. ССР-са Народнôй Комис-саръас Съветлôn постановленйеясôс да распораженијясôс олодôм бытô портанаôс ССР-са став территория вылын.

68-ôд с т а т њ а. ССР-са Народнôй Комис-саръаслôn Съвет:

а) ôтувôт да вежôдôм ужôс ССР-са об-щесоюзнôй да союзно-республиканскôй Нар-однôй Комиссариятъаслыс да сылы подве-домственнôй мукôд хозяйственнôй да кул-турнôй учрôдженйеяслыс;

б) примиталô мѣраса народно-хозяйствен-нôй план да государственнôй бôдъет оло-дôм пôртôм куза да кредитно-фенежнôй сô-тема юнôдôм куза;

в) примиталô мѣраса общественнôй пôра-док кутôм куза, государстволыс интересъ-сô дôрôм да гражданаъаслыс праваясôс вô-дôм куза;

г) нуôдô общôй вежôдôм иностранный государствоясôдô вольтôмъс;

д) урчитô гражданалыс быд вôса контин-гентъасôс, кодъас призываетôны дейстел-нôй военнôй служба вылô, вежôдôдô страна-са вооружоннôй вынъас общôй строителствоын.

69-ôд с т а т њ а. ССР-са Народнôй Комис-саръас Съветлôn ем право управленйе да овмôсса отраслъяс куза, кодъасôс инôма ССР-са компетенција улô, дугôдъавны олодô пôртôмыс Союзнôй республикаясôс Народнôй Комиссаръас Съветъаслыс постановленйеясôс да распораженијясôс да отменягôны ССР-са Народнôй Комиссаръаслыс приказъасôс да инструкцијасôс.

70-ôд с т а т њ а. ССР-са Народнôй Комис-саръаслôn Съвет лôбôдô ССР-са Вер-ховнôй Съветôн таôмô составôн:

СССР Народнôй Комиссаръас Съветса пред-седателъ;

СССР Народнôй Комиссаръас Съветса пред-седателôс вежыясô;

СССР Государственнôй планôвôй комиссија-са председателъ;

Съветскôй контролъ комиссијаса председа-телъ;

СССР-са Народнôй Комиссаръас;

Заготовкыяс куза Комитетса председателъ;

Искусство делôяс куза Комитетса пред-седателъ;

Высшôй школа делôяс куза Комитетса председателъ.

71-ôд с т а т њ а. ССР-са правителство лôбô ССР-са Народнôй Комиссар, кодъаслы вô-чôма лъалôм ССР-са Верховнôй Съветса депу-татôн, обязанôс куйм лунъа срокис не сор-ôнжык сетын кыкôн лôбô гôжôмôn вочакыс соотвѣтствующишôй палатан.

72-ôд с т а т њ а. ССР-са Народнôй Комис-саръас ведагôны ССР-са компетенција пырыс государственнôй управленйе лъакôнъасôн.

73-ôд с т а т њ а. ССР-са Народнôй Комис-саръас соотвѣтствующишôй Народнôй Комис-сариятъас компетенција председателъ дейст-вующишôй законъас подув вылын, а сô-жô ССР-са Народнôй Комиссаръас Съветлôn по-становленйеяс да распораженијясôс подув вылын да најôс олодô пôртôм могыс леза-лоны приказъас да инструкцијас да прôве-рагôтны најôс олодô пôртôмôс.

74-ôд с т а т њ а. ССР-са Народнôй Комис-сариятъас емôс лôбô общесоюзнôй лôбô союзно-республиканскôй лôбô.

75-ôд с т а т њ а. Общесоюзнôй Народнôй Комиссариятъас ведагôтны налы пôручôтны государствоственнôй управленйе отраслôn ССР-са став территория вылын лôбô вежы-да асныс лôбô наôн назначитôм органъас пыр.

76-ôд с т а т њ а. Союзно-республиканскôй Народнôй Комиссариятъас ведагôтны налы пôручôтны государствоственнôй управленйе, отрас-лôn союзнôй республикаясôс наôдô ôткôдô ныма Народнôй Комиссариятъас пыр.

77-ôд с т а т њ а. Общесоюзнôй Народнôй Комиссариятъасôс относитôчны Народнôй Комис-сариятъас:

Оборона куза;

Иностраннôй делôяс куза;

Мукôд государствоясôдô торгуйтôм куза;

Туъас куза;

Съяз куза;

Вавы транспорт куза;

Сôкыд промышленност куза.

78-ôд с т а т њ а. Союзно-республиканскôй Народнôй Комиссариятъас относитôчны Нар-однôй Комиссариятъас:

Пишшевôй промышленност куза;

Кокны промышленност куза;

Вôр промышленност куза;

Вôмъ ужалôм куза;

Чѣрновôй да животноводческôй совхозъас куза;

Финанъса куза;

Пышкôса торгуйтôм куза;

Пышкôса делôяс куза;

Лъуција куза;

Здравоохраненйе куза.

(Возô визôдô нолôдô листôкôно)

Советској Социалистическој Республикајас Сојузлөн КОНСТИТУЦИЈА (Основној закон)

(П О М)

Уж выло право обеспечајтеб народној овмбос социалистическоја котыртомбн, советској общественној производительној вынас пыр бтаро содбмбн, хозажтвенној кричјас абутмбн да ужтомалм бырбдмбн.

119-бд статја. СССР-са гражданалон ем шојчбм выло право.

Шојчбм выло правосе обеспечајтеб кызын рабочыслы сгым часбз ужалан лунсб чнтмбн, рабочојјаслы да служашчбј-јаслы уждон сохранимбн бид воеа отпуск-јас лбсбдмбн, ужалысјасбс обслуживајтмбн выло уна лыда санаторијјас, шојччан керка-јас, клубјас сетмбн.

120-бд статја. СССР-са гражданалон ем материальној обеспеченје выло право пбры дырјі, а сг-жб — вичігбн да ужавны верман-лун воштмбн случаяјас дырјі.

Тајб правосе обеспечајтеб рабочојјасбс да служашчбјјасбс государство шбт выло социалној страхованије јона паскбдмбн, дон босттбг медицинској отсбдбн, ужалыс јбзлы ползујтчбм выло уна лыда курортјас сетмбн.

121-бд статја. СССР-са гражданалон ем образованије выло право.

Тајб правосе обеспечајтеб всеобщој обязательној начальной образованијебн, дон-босттбг образованијебн, шбч и высшој образованијемс, высшој школан кызын велдчысјаслы государственној степенијјас системабн, ас кыс вылын школасын велд-бдмбн, заводјасын, совхозјасын, машино-трак-торној станцијасын, колхозјасын ужалыс-јаслы дон босттбг производственној, техни-ческой да агрономической велдчбм котыр-тмбн.

122-бд статја. СССР-ын нывбабаслы сетбны мужчінакбд бткод правојас хозаж-твенној, государственној, культурној да общественно-политической олбм став јукбн-јасын.

Нывбабаслыс тајб правојасб олбм пбртан почанлуныс обеспечајтеб ужыс мынтысбм выло, шојчбм выло, социалној страхованије да образованије выло мужчінакбд бткод правојас сетмбн, мамлыс да кагалыс инте-ресјасбс государствено охранајтмбн, ныв-бабалы нбасігбн уждон сохранимбн от-пускјас сетмбн, уна лыда рбдліној керка-јасбн, детској јасліјасбн да садјасбн.

123-бд статја. Националност да раса выло вичдбтбг СССР-са гражданалон хозаж-твенној, государственној, культурној да об-щественно-политической олбм став јукбн-јас бткод право ем вужны поштмбн закон.

Кбч кушбма, вескыда либб косвенноја, правојас ограничбм, либб, мбдарб, расббв да националној принадлежност сертјі граж-данајаслы вескыд либб косвенној преиму-ществојас лбсбдмбн, сг-жб кычјі расббв да националној ісклучительност, либб лбглан да кезовтмбн бидплбс проповедујтмбн — карајт-чбны законбн.

124-бд статја. Гражданајаслы свобест-лыс свобода обеспечитмогыс СССР-ын вичкобс торббдма государствено да школабс вичкобс. Релігіозној култјас нубдан свобода да амырелігіозној пропаганда выло свобода признајтеб став гражданајас сайын.

125-бд статја. Ужалыс јбз интересјас сертјі да социалистической стројбс јонмбдмбн могыс СССР-са гражданаы гарантірујтеб:

- кывлбн свобода,
- печат выло свобода,
- собранијејас да мінінгјас выло свобода,
- нывлавывса шествіејас да демонстраці-јас выло свобода.

Гражданајаслн тајб правојас обеспеча-јавтебны ужалыс јбзлы да најо организаци-јаслы типографіјјас, бумага запасјас, об-щественној зданіејас, улчајас, свјач сред-ствојас да мукбд материальној условіејас сетмбн, којдас колбны најбс олбм пбртмбн выло.

126-бд статја. Ужалыс јбз интересјас сертјі да народној массјаслыс организацион-ној самодетельностб да политической вождчбмбс развівајтмбн могыс СССР-са гражданаы обеспечајтеб право ко-тыртчыны общественној организацијасб: профессионалној сојузјасб, кооперативној бтвчбмјасб, томјбз организацијасб, спор-тивној да оборонној организацијасб, куль-турној, технической да научној обществојасб, а рабочој класс пбвсыс да ужалыс јбзлбн мукбд слбјјас пбвсыс вождчбмбс кычјі да сознательнојкычјі гражданаы котырчбны СССР-са коммунистической партіјаб, коді ем социалистической стројбс јонмбдмбн да разві-вајтмбн вбсна тышын ужалыс јбзлбн воын-муныс отрад да коді ем ужалыс јбз став ор-ганизацијаслн, кычјі общественнојјаслн, сгчјі і государственнојјаслн вескбдлыс јадро.

127-бд статја. СССР-са гражданаы обеспечајтеб личностлн неіпрікосновен-ност. Судбн постановленіе вбчтбг либб прокурор санкціјатбг некод оз вермы лоны арестујтма.

128-бд статја. Граждана оланціјаслн неіпрікосновенностыс да гїжабмјаслн гуа-луныс вичбны законбн.

129-бд статја. СССР сетб убежіше право мукбд странајасы пышїмбн граждана-јаслы, кодіјасб преследујтбны ужалысјаслы интересјасбс дорбмыс, либб научној ужмы, либб национално-освобождительној тышыс.

130-бд статја. СССР-са бид гражданин објазан соблудатны Советској Социалисти-ческой Республикајас Сојузлыс Конституціјасб пбртны олбм законјасб, кутны уж дїсціп-лына, честнојбн лоны общественној долг дїнб, уважјтны социалистической оланногыс правліјасбс.

131-бд статја. СССР-са бид гражданин објазан дбббритны да јонмбдны обществен-ној, социалистической собственност, кычјі советској стројлыс свјашченној да вбрбд-ны поштмбн подувсб, кычјі рбдіна озырлу-ныс да јонлуныс істочнікбс, кычјі став ужа-лыс јбз закїточној да культурној олбмыс істочнікбс.

Общественној социалистической собствен-ност выло уславсјасбс — народлбн врајас.

132-бд статја. Всеобщој воінској по-винност ем закон.

Рабоче-Крестанској Красној Арміяын во-інској служба ем почетној објазанност СССР-са гражданалон.

133-бд статја. Отечествос дорбмб ем свјашченној долг СССР-са бид гражданин-лн. Рбдіналы ізменїтмб: прісгаамс кежмб, врагдорб вуждмб, государствоа воінној вынїдрлы ушырбб вбчмб, иностранној госу-дарстволы полза выло шпїнона — карајтчб-ны закон став стрбглуннас, кычјі мецца сб-кыд злодејство.

XI Глава

Борјсан сїстема

134-бд статја. Ужалыс јбз депутатјас став Советјасб: СССР-са Верховној Советб, Сојузној республикајасб Верховној Советјасб, крајјасб да областјасбс ужалыс јбз депу-татјас Советјасб, автономној республикајасб Верховној Советјасб, автономној областјасбс ужалыс јбз депутатјас Советјасб, округјасб, рајонјасб, карјасб да сїктјасб (станіјасб,

фервнјас, хуторјас, кішлакјас, аулјас) ужалыс јбз депутатјас Советјасб депутат-јасбс борјбмјасбс нубсбны борјбмысјасбн всеобщїм, равнїм да прамїм борјбсан пра-во подув вылын гусбн гблбсујтмбн.

135-бд статја. депутатјасбс борјбмјасб — всеобщїмбс: СССР-са став гражданалон, кодіјаслы борјбсан вош тырб 18 арбс, ем право участувјтны депутатјасбс борјбмын да лоны борјбмајасбн, тырвбжортмб да борј-сан правосе судбн лішїтмб јбзјас кычјі.

136-бд статја. депутатјасбс борјбмјасб — равнїмбс: бид гражданинлн ем право борјбны да лоны борјбмадн расббв да на-ционалној принадлежност, вероісповеданіе, образовательној ценз, оседлост, социалној проісхожденіе, їмушественној положеніе да вошга уж выло вичдбтбг.

137-бд статја. Нывбабаслы ползујтчбны борјбсан да борјбмадн лон правобн муж-чінајаскбд бткода.

138-бд статја. Красној Арміяын служї-тыс граждана ползујтчбны борјбсан да бор-јбмадн лон правобн став гражданакбд бткода.

139-бд статја. депутатјасбс борјбмјасб — прамїмбс: ужалыс јбз депутатјас став Со-ветјасб борјбмјасб, сїктса да карса ужалыс јбз депутатјас Советсан заводїтмбн СССР-са Верховној Советб, нубсбны гражданајасбн прамїм борјбмјасб пыр.

140-бд статја. депутатјасбс борјбмјасб гблбсујтмыс — гуса.

141-бд статја. Борјбмын кандидатјас-сыс індасбны борјбсан округјас сертјі.

Кандидатјасбс індан правосе обеспечајт-бс общественној организацијаслы да ужа-лыс јбз обществолыс: коммунистической партіној организацијаслы, профессионалној сојузјаслы, кооператївјаслы, томјбз организа-ціјаслы, культурној обществојаслы.

142-бд статја. Бид депутат објазан сетны отчет ізбрательјас воцан аслас ужмы да ужалыс јбз депутатјас Совет ужмыс да луббј кадб вермас лоны бор вештма ун-жыс борјбмысјасб шубм сертјі законбн лбсб-бдмб пбрадокбн.

XII Глава

Герб, флаг, стоїца

143-бд статја. Советској Социалистичес-кой Республикајасб Сојузлбн государствен-ној гербыс состоїтб чарлыс да млбтыс му шар вылын, кодіс рїсујтма шондї ју-гбрјас пышкб да кішалбма шепјасбн, кычб Сојузној республикајасб кывјас вылын гї-жбма: „Став странајасбс пролетарїјас, бтвч-чбї!“. Герб вылыс дорас ем вітпома звезда.

144-бд статја. Советској Социалистичес-кой Республикајас Сојузлбн государственној флагыс гбрд полотнїшыс, пулардаса вы-лыс пблбсас рїсујтма зарнї чарла да мл-лбт, а нане вылынжык зарнї дорбн кішал-лбн вітпома гбрд звезда. Кузтаыс кыкпбв кузжыс пагса сертыс.

145-бд статја. Советској Социалистичес-кой Республикајас Сојузлбн стоїцаыс — Москва кар.

XIII Глава

Конституціјасбс вежан пбрадок

146-бд статја. СССР-лыс Конституці-јасбс вежмыс нубсбн сбмын СССР-са Верховној Совет шубм сертјі, кодіс лоб прїмітма унжыкнас сылбн кыкнан падатаас 2/3 јукбн гблбсыс не ешажыкбн.

